

København nord og vest og nedlagte sogne; Side -87- , Sogn nr. 75,
DEN KGL. FØDSELSSTIFTELSE

SOGN nr. 75
DEN KGL. FØDSELS- OG PLEJESTIFTELSE

OPRETTELSE 1759/1787

Et "frit" (gratis) jordemoderhus for bl.a. hemmeligt fødende fandtes 1750-1759 i Gothersgade, i samvirke med et hittebørns hospital på Børnehuset på Christianshavn, men afløstes derpå af Fødselsstiftelsen.

Stiftelsen var 1759-1787 en del af Det kgl. Frederiks Hospital (der dog førte særskilt kirkebog over de børn, der blev født på Fødselsstiftelsen).

I h.t. fundats af 23. marts 1787 blev Stiftelsen en selvstændig institution (med helt selvstændig kirkebogsføring).

VIRKSOMHED 1759/1770/1804/1812/1824

Til Fødselsstiftelsen var fra starten knyttet en Plejestiftelse for spæde børn, hvorimod børnenes videre pleje (indtil de var fyldt seks år) blev finansieret af en 1770 oprettet Opfostringsstiftelse, der først 1804 blev en del af Fødsels- og Plejestiftelsen.

Fra 1812 kunne en moder, hvis hun selv tog sit barn med sig, få udbetalt plejeløn i op til tre år (hvis hun siden satte barnet i pleje, gik pengene selvfølgelig til plejeforældrene).

Fra 1824 kunne en moder tværtimod overhovedet kun få lov at efterlade barnet, hvis hun indbetalte en kapital til at finansiere dets videre pleje.

NEDLÆGGELSE 1910

Fødselsstiftelsen indgik 1910 sammen med Det kgl. Frederiks Hospital i det nyoprettede Righospital (sogn nr. 76a), hvor den videreførtes som to ligestillede fødeafdelinger "A" og "B".

Adressen skiftede samtidig fra Amaliegade til Juliane Maries vej.

UGIFTE MØDRE OG HEMMELIGE FØDSLER

Fødselsstiftelsen var lige fra starten beregnet på ugifte og eller ubemidlede mødre, og fungerede som uddannelsessted for fødselslæger og jordemødre, med de ikke-betalende patienter som demonstrationsmateriale.

For at forhindre "fødsel i dølgsmål" (skjult graviditet efterfulgt af barnemord) tilbød man endog de ugifte mødre at blive "hemmeligt fødende": de fik en kæde om halsen med et nummerskilt på, og hverken jordemoder og jordemoderprotokol eller præst (og kirkebog) kender så barselskvinden som andet end et løbenummer. Denne nødløsning blev faktisk fast rutine.

Kvinden kunne dog selv (enten på fødetidspunktet eller sidenhen) vælge at frafalde retten til anonymitet: enten helt uden forbehold, dvs. at navnet kunne noteres i kirkebogen, eller på den betingelse, at navnet kun måtte noteres i en hemmelig protokol, "udsætter-protokollen", der brugtes til at sikre identiteten af de mødre, der gennem Den kgl. Opfostringsstiftelse ganske vist lod deres barn "sætte ud" i pleje (ofte ude på landet), men dog forbeholdt sig ret til senere at kræve barnet udleveret igen. Først ved lov af 27. maj 1908 fik alle kvinder (af hensyn til risikoen for anonym død i barselseng) pligt til at oplyse deres identitet straks ved indlæggelsen, dog stadig ikke til kirkebogen, kun til den hemmelige protokol.

HVORDAN KOMMER MAN FORK HEMMELIGHOLDELSEN?

Udsætter-protokollerne 1770-1804 (Opfostringsstiftelsen) og 1804-1861 (Fødsels- og Plejestiftelsen) opbevares i Rigsarkivet, de nyere årgange, ved Rigshospitalets kordegnekantor. Kun efterkommere af de fødte børn kan modtage oplysninger fra protokollerne og først 100 år efter den pågældende fødsel. Faders navn må man slet ikke regne med at finde noteret er.

Hvis barnet kun er født på Fødselsstiftelsen, men døbt andetsteds, må det meget anbefales også at efterse kirkebøgerne for dåbssoget, evt. også konfirmationssognet.

Ugifte mødre, der rutinemæssigt er registreret som hemmeligt fødende, men selv fik barnet med sig hjem, kan optræde ganske åbent i andre – især finansielle - sammenhænge, dels i stiftelsens eget arkiv, dels ude i samfundslivet, fx som ansøgere om børnebidrag, hvilket endda kan have skabt grundlag for en faderskabssag.

Det er som regel lettere at lede efter en bidragssag (via navnerregister, i overøvrighedsarkiv) end efter den originals faderskabssag (via sagliste, i domstolsarkiv). Desuden plejer bidragssagen praktisk nok at indeholde kopi af faderskabssagen, der skulle rejses af moderen som "privat politisag" i den retskreds, hvor sagsøgte nu måtte opholde sig, og det ved man måske på forhånd slet ikke hvor er.

Omvendt står man normalt ganske uden muligheder, hvis man ønsker at spore moderen til et "hittebarn" (spædbarn fundet efterladt ude i byen) eller et "kassebarn" (spædbarn, anonymt indbragt til Plejestiftelsen - i tiden 1771-1774 fandtes ved porten ligefrem en dertil beregnet "skuffe": man anbragte barnet og stak af, mens skuffen gled i og udløste i klokkes et klokkesignal).

I enkelte heldige tilfælde kan moderen til et skuffebarn selvfølgelig senere have henvendt sig og være blevet noteret; ellers er det kun barnet selv, man kan følge i Fødsels- og Plejestiftelsens hhv. Opfostringsstiftelsens arkivalier.

GIFTE MØDRE OG VANSKELIGE FØDSLER

Slægtsforskeren bør mærke sig, at omkring 20 % af de fødende faktisk var gifte kvinder, ofte indlagt som betalende patienter netop for at nyde godt af stabens ekspertise.

Gifte kvinder behøvede ikke føde i hemmelighed, og begge barnets forældre kan derfor ventet nævnt i kirkebogens anmærkningsrubrik. Men et ægtepar nævnt som forældre kan i virkeligheden godt vise sig at være adoptiv- eller plejeforældre, selv om det ikke udtrykkelig siges, i kirkebogen.

ANDRE ARKIVALIER. FRA DEN KGL. FØDSELS- OG PLEJESTIFTELSE

I Landsarkivet findes, dels jordemødrenes fødselsprotokoller (afdeling A fra 1852 01/08, afdeling B fra 1849 07/11), som er almindeligt tilgængelige efter 80 år, dels kirkebøger og (i pastorats arkivet kirkebogsbilag:

erklæringer om faderskab 1872..1899, 1900-1921, erklæringer fra stedfædre 1887, 1891-1915, erklæringer fra forældre efter ægteskab 1886..1910.

Resten af Fødsels- og Plejestiftelsens arkiv skal søges i Rigsarkivet (se dettes trykte "Guide", bind I.1, side 223-228), eller - for de endnu ikke afleverede arkivaliers vedkommende - på Rigshospitalet.

BØRNEBIDRAG, PLEJETILLADELSE, VÆRGEMÅL OG ADOPTION

Fastsættelse af børnebidrag, meddelelse af plejetilladelse, beskikkelse af værge og bevilling til adoption henhører under den såkaldte "overøvrighed", dvs. uden for København under amtmændene. I København varetoges disse sager til 1858 af Københavns Magistrat, derpå af Københavns Overpræsident (dog beholdt Magistratens pleje- og værgesager). Magistratens arkiv skal søges i Københavns Stadsarkiv.

Ansøgninger skulle indgives til ansøgerens lokale overøvrighed. Det er altså ansøgerens bopæl på ansøgningstidspunktet, som er afgørende, ikke barnets fødested. I bidragsager foregik den egentlige sagsbehandling selvfølgelig ved barnefaderens overøvrighed.

HOVEDBØGER ELLER KONTRABØGER...

Trolls reglerne om dobbelt kirkebogsføring er der ved Fødselsstiftelsen kun fort ét sæt kirkebøger 1813-1901, nemlig det sæt, der 1902-1910 er videreført af kordegnen. Først fra 1902 førtes bade hovedbog og kontrabog sideløbende.

For årene 1859-1901 er de originale kirkebøger over fødte dog sidenhen blevet dubleret ved afskrifter, formelt autoriseret 1942 som kontrabøger. De originale kirkebøger afleveredes til Landsarkivet og er forblevet her, hvorimod Rigshospitalets kordegnkontor fik afskrifterne tilbage igen.

Her i registraturen er der imidlertid vendt op og ned på kirkebogs-typerne:

Afskrifterne, der nu i mange år har været embedets eget primære sæt, har nemlig i mellemtiden fået tildelt officiel status som hovedbøger. De originals kirkebøger er til gengæld nu af Landsarkivet registreret som kontrabøger.

KIRKEBØGER I TO PARALLELLE RÆKKER "A" og "B"

Ved en barselsfeberepidemi 1844 måtte patienterne huses spredt Ude i byen, bl.a. på jordemødrenes private bopæle, og det blev inspirationen til en permanent to-delning af Fødselsstiftelsen.

Også Fødselsstiftelsens kirkebøger er i årenes 1844-1901 og igen 1906-1910 opdelt i to rækker, én for hver "afdeling":

Afd. A = Hovedafdelingen

Afd. B = Filialerne

NAVNEREGISTER PÅ LÆSESALEN:

C 18 1759-1813 Døb (ved genealogen Fr. Olsen)

C 18 1788-1837 Vielse (ved genealogen Fr. Olsen)

(EM) V : 1788 – 1837

(EM) D : 1802 - 1829

D kun for diverse år.

D kun for 1802,1805-1813, 1829.

Se også sogn nr. 74 = Almindelig Hospital!

V 1793

D 1791-1793, 1802 - 1803.

(EM) V : 1793 – 1793

(EM) D : 1791 - 1803

Se arkiv-nr. 1-74-1 = Almindelig Hospital!

D 1791 - 1793 og 1802 – 1803

(EM) F : 1787 – 1795

Ført på samme skema som inspektionens hovedprotokoller over børn født på Fødselsstiftelsen

(HM) F : 1813 – 1858 ;

(HM) K : 1813 – 1858 ;

(HM) V : 1813 – 1858 ;

(HM) D : 1813 – 1858 ;

Indtil 1859 findes trods navnet kun "kontrabøger"

(HM) F : 1859 – 1901

Et sæt afskrifter af kontrabøgerne registreres nu som hovedbøger.

Først fra 1902 blev her ført egentlige hovedbøger

(HM) F : 1859 –

Der er ført særskilt kirkebog for hver af de to fødeafdelinger:

Afd. A = Hovedafdelingen

Afd. B = Filialer/Afd. B

Pas på: hver dato findes altså i to bind!

(HM) F : 1859....1901

Afd. A = Hovedafdelingen IKKE AFLEVERET ENDNU

Afd. B = Filialerne IKKE AFLEVERET ENDNU

(KM) F : 1813 – 1824

Arkiv-nr. 3-75-8,9,10 er alle kopi af ét originalt kirkebogsbind, der findes i pastorats arkivet.

(KM) F : 1843 - 1901

I årene 1843-1901 føres særskilte kirkebøger for de to fødeafdelinger:

Afd. A = Hovedafdelingen

Afd. B = Filialer/Afd. B

Pas på: hver dato findes altså i to bind!

(KM) D : 1813 – 1881 mar.

D for Fødselsstiftelsen er også indført i kirkebøgerne for sogn 19 = Garnison!

(KM) D : 1813 dec. – 1856 aug.

D Mænd 1813 dec. - 1816 jun.

1819 aug. og igen 1850 maj - 1856 aug.

D findes indtil 1881 mar. også indført i Garnison sogns kirkebøger.

(KM) D : 1813 okt. – 1856 apr.

D Kvinder 1813 dec. - 1816 jun.

1817 dec. – 1861 okt.

(KM) D : 1861 okt. – 1868 apr.

Indlagt 4 fortegnelser over døde på Fødselsstiftelsen 1868 apr. – 1869 maj.

(KM) D : 1877 jan. – 1878 nov.

Indeholder kun døde børn

(KM) F : 1902 – 1906

I årene 1902-1906 føres kun én række kirkebøger, fælles for begge fødeafdelinger

(KM) F : 1906 – 1910

I årene 1906-1910 føres igen særskilte kirkebøger for fødeafdeling A og B.

Pas på: Hver dato findes altså i to bind!

(KM) F : 1906 dec. – 1908 jan.

F Dreng 1906 sep. - 1908 jan.

F Piger 1906 sep. - 1907 dec.

Afd. A = Hovedafdelingen.

(KM) F : 1907 dec. – 1909 feb.

F Dreng 1908 jan. - 1909 feb.

F Piger 1907 dec. - 1909 feb.

Afd. A = Hovedafdelingen.

(KM) F : 1909 mar. – 1910 aug.

Afd. A = Hovedafdelingen

(KM) F : 1906 sep. - 1908 nov.

Afd. B = Filialerne

(KM) F : 1908 dec. - 1910 aug.

Afd. B = Filialerne

(KM) F : 1910 –

(KM) D : 1910 –

Se sogn 76A = Rigshospitalet!